

ADDE YAYIMLANDIKTAN
NRA GELEN DOKÜMAN

- 3275 LINDSTEDT, Ilkka. Al-Madā'inī's Kitāb al-Dawla and the death of Ibrāhīm al-Imām. *Case studies in transmission*. Ed. Ilkka Lindstedt, Jaakko Hämeen-Anttila, Raija Mattila and Robert Rollinger. Münster: Ugarit-Verlag, 2014, (*The Intellectual Heritage of the Ancient and Mediaeval Near East*, 1), pp. 103-130. Analyzes a passage from Ibn A'tham's *Kitāb al-Futūh* which is derived from al-Madā'inī's *Kitāb al-Dawlah* and disputes that Ibrāhīm al-Imām was dead before Abū l-'Abbās ascended the throne.

Meda'inī

130573

Ibn A'tham al-Kufi

030164

11 Aralık 2015

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

04 Aralık 2018

3124 CONRAD, Lawrence I. Ibn A'tham and his history. *Ibn A'sam*
Al-'Usur al-Wusta, 23 (2015) pp. 87-125. 030164

090164

DIA

İBN A'SEM el-KÛFÎ

Yücesoy, Hayrettin

Meta-narratives: political legitimacy, fate and piety in the narratives of the Abbasid civil war .-- 2003
ISSN: 1301-3289 : İslâm Araştırmaları Dergisi. Turkish Journal of Islamic Studies, vol. 10 pp.
65-79, (2003)

'Abbasids | Historiography (Muslim); Ibn A'tham al-Kûfî; Ibn A'tham al-Kûfî

252630

The Lineaments of Islam

Studies in Honor of Fred McGraw Donner

Edited by
Paul M. Cobb

24 Temmuz 2017

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	252630
Tas. No:	297-09 LİM.1

BRILL

LEIDEN · BOSTON
2012

MADDE YAYINLANDIKTAN
SONRA CELEN DOKUMAN

Vakıdî (210078)
İbn N'isem el-Kufî (050164)
Ejdr Yezîd b. Muḥ (051208)

WRITING THE HISTORY OF THE FUTŪḤ:
THE FUTŪḤ-WORKS BY AL-AZDĪ, IBN A'THAM, AND AL-WĀQIDĪ

Jens Scheiner

Introduction

Anyone dealing with the history or the historiography of the Islamic conquests (*futūḥ*) will employ at first the *Annals* by al-Ṭabarī (d. 310/923) and the *Book of the Conquests of the Regions* by al-Balādhurī (d. 279/892). These two famous books contain many pages, in which various events of the conquest movement are described.

Al-Ṭabarī's *Annals*, which were originally titled *The History of the Prophets and Kings* (Arabic title: *Ta'riḥ al-rusul wa-al-mulūk*), is a world chronicle starting with reflections on time and the creation of the world and running to the year 302/915.¹ Whereas the first part of the book deals thematically with pre-Islamic dynasties, for example the Sasānian empire, and pre-Muḥammadan prophets, like Abraham, Moses or Jesus, the latter part relates Islamic history in chronological fashion, from the early days to the beginning of the 4th/10th century. Therefore as Boaz Shoshan has pointed out the usual title is "a misnomer, in that it applies mainly to the first section of the book."² The part about the Islamic period in al-Ṭabarī's *Annals* contains several reports (*khbar*, pl. *akhbār*) of various length. Some are only one or two lines long, others are medium-sized (some lines of length), while even longer reports consist of one or two pages. Attached to many reports are chains of transmitters (*isnād*, pl. *asānīd*) describing the source from which al-Ṭabarī allegedly got this information. However, almost none of al-Ṭabarī's sources have reached us independently. Therefore there exists a wide field of research that tries to reconstruct

¹ Abū Ja'far Muḥammad ibn Jarīr al-Ṭabarī, *Ta'riḥ al-rusul wa-al-mulūk*, ed. M. de Goeje et al. as: *Annales quos scripsit Abu Djafar Mohammed ibn Djarir at-Tabari* (Leiden: E.J. Brill, 1879-1901 [reprint of the 1st ed. Beirut 1965]); ed. M. Abū al-Ḥaḍḍ al-Ibrāhīm (Cairo, 1960-1969).

² Boaz Shoshan, *Poetics of Islamic Historiography. Deconstructing Ṭabarī's History* (Leiden: Brill, 2004), xxviii.

151-177

5649. CONRAD, Lawrence I. Ibn A'tham and his history.
Ibn A'sem el-Ki, *Al-'Usur al-Wusta*, 23 (2015) pp. 87-125.
030164

30 Nisan 2018

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

5902 LINDSTEDT, Ilkka. Al-Madā'inī's Kitāb al-Dawla and the death of Ibrāhīm al-Imām. *Case studies in transmission*. Ed. Ilkka Lindstedt, Jaakko Hämeen-Anttila, Raija Mattila and Robert Rollinger. Münster: Ugarit-Verlag, 2014, (The Intellectual Heritage of the Ancient and Mediaeval Near East 1), pp. 103-130. Analyzes a passage from Ibn A'tham's *Kitāb al-Futūḥ* which is derived from al-Madā'inī's *Kitāb al-Dawlah* and disputes that Ibrāhīm al-Imām was dead before Abū l-'Abbās ascended the throne. ---

Mediaeval

130573

Ibn A'tham

el-Kufi

050169

30 Nisan 2018

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

ابن اعثم كوفي

دست دو مترجم به فارسی ترجمه شده است (دبیر سیاقی، ص ۸۹۳-۸۹۴). نام‌های این دو مترجم را رضی‌الدین سیدالکتاب و مؤیدالدین ماثر نابادی ذکر کرده‌اند، که البته صحت این مطلب محل تردید است (دائرةالمعارف بزرگ، ذیل مدخل).

منابع:

- ابن اعثم، احمد بن علی، فتوح، ترجمه احمد بن محمد مستوفی هروی، بمبئی، ۱۳۰۰ ق.
ابن حجر عسقلانی، احمد بن علی، لسان المیزان، حیدرآباد دکن، ۱۳۲۹ - ۱۳۳۱ ق.
دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، زیر نظر کاظم موسوی بجنوردی، ج ۳، ذیل «ابن اعثم کوفی»، تهران، مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۶۹ ش.
دبیر سیاقی، محمد، «ترجمه فارسی تاریخ اعثم و دو مترجم آن»، راهنمای کتاب، سال ۱۹، ش ۱۱-۱۲، بهمن و اسفند ۱۳۵۵ ش.
روحانی، محمدحسین، «تاریخ اعثم کوفی و ترجمه آن»، راهنمای کتاب، سال ۱۹، ش ۴-۶، تیر، شهریور، ۱۳۵۵ ش.
شوشتری، قاضی نورالله، مجالس المؤمنین، تهران، ۱۳۷۵ ق.
یاقوت حموی، معجم الادباء، مصر، ۱۳۵۵ - ۱۳۵۷ ق.

ابو محمد احمد بن علی، معروف به «ابن اعثم کوفی»، مورخ، محدث و شاعر شیعی سده‌های سوم و چهارم هجری است.

از تاریخ و محل تولد و نحوه زندگی وی اطلاع چندانی نداریم. در نام و نسب وی نیز اختلاف است. یاقوت حموی (ج ۲، ص ۲۰۳) نام وی را احمد آورده و برخی نیز محمد آورده‌اند (ابن اعثم، ص ۲). گفتنی است که اعثم لقب پدر او بوده است که گاهی برای خود ابن اعثم به کار برده‌اند. یاقوت او را مورخی شیعی دانسته که نزد اصحاب حدیث ضعیف شمرده شده است، ولی شوشتری (ج ۱، ص ۳۷۸) او را شافعی‌مذهب و از ثقات متقدمین دانسته است. ابن اعثم شعر نیز می‌سروده و ابن حجر (ج ۱، ص ۱۲۸) شعر او را متوسط دانسته است. تاریخ درگذشت ابن اعثم را ۳۱۴ ق ذکر کرده‌اند.

از ابن اعثم آثاری به جا مانده که این آثار عبارت‌اند از:
۱. الفتح، در تاریخ، که به نام‌های تاریخ فتوح و فتوح الشام نیز معرفی شده است. این کتاب از اسناد مهم تاریخی صدر اسلام است که در آن نام مورخان و محدثان بنامی چون مندائینی، واقدی، زهیری، ابومخنف، ابن کلیبی را در منابع خود ذکر کرده است. در این کتاب مطالب مهمی از حوادث عراق، فتح خراسان، ارمنستان، آذربایجان و همچنین جنگ‌های اعراب و خزرها و روابط بیزانس و اعراب آمده است (روحانی، ص ۴۵۲).

۲. تاریخ، که به گفته یاقوت، این کتاب ذیلی بر کتاب اول وی، یعنی الفتح، است. قسمتی از کتاب تاریخ ابن اعثم، در ۵۹۶ ق، به دستور یکی از بزرگان خوارزم و خراسان، که نام وی دانسته نیست و با القاب «قوام الدولة والدین» و «حاتم الزمان» از وی یاد شده، به

The rise of Muslim scholarly communities, 622–950, Cambridge 2017; Miklos Muranyi, *Beiträge zur Geschichte der Hadīl und Rechtsgelehrsamkeit der Mālikīyya in Nordafrika bis zum 5. Jh. d.H.*, Wiesbaden 1997; Gregor Schoeler, *The genesis of literature in Islam. From the aural to the read*, Edinburgh 2009.

JONATHAN BROCKOPP

Ibn Abī l-Zinād

Abū Muḥammad ‘Abd al-Raḥmān b. ‘Abdallāh b. Dhakwān al-Qurashī (*mawlā*, client), called **Ibn Abī l-Zinād**, was a Medinan *hadīth* transmitter who appears in all of the Six Books, although his reputation for accuracy was mixed. He was born in Medina in 100/718–9 and died in Baghdad in 174/790–1 (by most reports), or 175/791–2. His father Abū l-Zinād (d. 130/748?) was a notable Medinan jurispudent. Ibn Abī l-Zinād was imprisoned and received seventeen lashes over a quarrel with a certain Medinese *qādī*. The sources do not tell us when this happened, but the *qādī* in question was appointed in 145/762–3, then reappointed the following year, so it must have been some time within these dates. He subsequently took over the collection of the *kharāj* (land tax). Mālik b. Anas (d. 179/795) attacked his integrity for relating from his father the *Kitāb al-Sab’a*, which was probably a collection of the opinions of the Seven Jurisprudents of Medina. Ibn Abī l-Zinād in turn rejected Mālik’s doctrine. He moved to Baghdad at some point, where a brother Abū l-Qāsim and a son Muḥammad (who died in Baghdad three weeks after his father) also dictated *hadīth*.

‘Alī b. al-Madīnī (d. 234/849) and other critics asserted that the *hadīths* he related in Medina were better corroborated than those he related in Baghdad, where local

traditionists induced him to relate the *hadīths* of their favourites. He appears in later *hadīth* collections most often as a transmitter from his father. He also transmitted from the Medinans Mūsā b. ‘Uqba (client, d. 141/758–9?), Hishām b. ‘Urwa (d. 146/763–4?), ‘Abd al-Raḥmān b. al-Ḥārith (d. 143/760–1), and ‘Amr b. Abī ‘Amr (client, d. after 150/767–8). The leading transmitters of *hadīths* from him were the Baghdādīs Sulaymān b. Dāwūd al-Hāshimī (d. 219/834–5) and Surayj b. al-Nu‘mān (d. 217/833). His historical significance is chiefly as an exemplar of the transfer of Medinan doctrine to Baghdad in the early ‘Abbāsīd period.

BIBLIOGRAPHY

al-Dhahabī, *Ta’rīkh al-Islām*, ed. ‘Umar ‘Abd al-Salām Tadmūrī, vol. 11, *Hawādīth wa-wafayāt 171–180 H* (Beirut 1411/1990), 233–6, with further references.

CHRISTOPHER MELCHERT

Ibn A‘tham al-Kūfī

Abū Muḥammad Aḥmad **Ibn A‘tham al-Kūfī** is known largely for his *Kitāb al-futūḥ* (“Book of conquests”), an early narrative of the Islamic conquests. Biographical sources offer little information about him. Yāqūt (d. 626/1229) labels him a Shī‘ī and a weak *muhaddīth* (transmitter), a description copied by al-Ṣafadī (d. 764/1363) and Ibn Ḥajar (d. 852/1448) (al-Safadī, 6:256, Ibn Ḥajar, 1:138). He is credited with three written works. In addition to the *Kitāb al-futūḥ*, he also wrote a *Kitāb al-ta’rīkh* (“Book of history”), which is described as a continuation (*dhayl*) of his *Futūḥ* that extends to the reign of al-Muqtadir (r. 295–320/908–932), and a third work, *Kitāb al-ma’lūf* (“Book of

090164

IBN A'SEM el-Kufi (17M)

13815 Massé, Henri. La chronique d'Ibn A'tham et la Conquête de l'Ifrīqiya. Mél. Gaudefroy-Demombynes, 1935-45. PP. 85-90. See also 23744

Ibn A'tham kronika ve Ifrikiya
zayta

N 915.6 M 48

Bü

M. Fay 27.3

IBN ASEM

el-kufi

El-Muh Ahmed b. A'sem
(v. 314/926)

TOGAN, Zeki Velidi

Ibn A'tham-al-Kufi.

IC 44 (1970), pp. 249-252

Ibn A'tham el-Kufi

090164 IBN ASEM el-Kufi 88-961934

Abū Sa'dah, Muḥammad Jabr.
(Ibn A'tham al-Kūfī wa-marḥajūhu al-tārīkhī fī kitāb al-Futūḥ)
ابن اشم الكوفي ومنهجه التاريخي
في كتاب الفتوح / تأليف محمد جبر أبو
سعد. - الطبعة 1. - [Cairo] -
أبو سعد، 1987.

525 p. ; 24 cm.

Title page partially vocalized.

Bibliography: p. [503]-519.

£88.00

Ibn A'tham al-Kūfī, Ahmad, d. 926.

Futūḥ.

Egy-Islamic Hist.

03 ARALIK 1993

06 MAYIS 1994

C-259/263
10

IBN A'TAM AL-KUFI, Muḥammad b. 'Alī

Kitāb al-futūḥ / li-Abī Muḥammad Ahmad b. A'tam al-Kūfī ; taḥqīq 'Alī Šīrī. - Bayrūt : Dār al-Adwā', 1991
- 8 t. en 4 v. ; 25 cm + 1 indice (223 p. ; 25 cm)

R. 30.892

Ibn Asem el-Kufi

16 SUBAT 1995

IBN A'THAM AL-KUFI, Ahmad. Flucht und Ermordung Iezdegard's, des letzten persischen Kaisers aus der Familie der Sassaniden; übersetzt aus dem Persischen nach Ahmed ibn-Asem [GAL I, 516.] Asiatisches Magazin, Weimar, 1 (1802), pp. 161-163.

IBN A'THAM AL-KUFI, Ahmad. The book of victories (Kitāb-i Futūḥ), by Khojah Ben Al O'tham, of Cufa [GAL I, 516; GAS I, 329], translated into Persian by Mohammed ben Mostafa. Asiatic journal, n.s., 27 (1838), pp. 316-324.

IBN ASEM

87-961934

Ibn A'tham al-Kūfī, Ahmad d. 926?
(Futūḥ)

الفتح / لأبي محمد أحمد بن أشم الكوفي - الطبعة 1 - بيروت، لبنان : دار الكتب العلمية، 1986.

4 v. ; 25 cm.

Includes bibliographical references.

£12.50 (per vol.)

Islamic conquests after Muhammad's death to 680 according to the Shiite sources.

I&S-Islamic Hist.

ibn Asem el-Kufi

27 AGUSTUS 1994

IBN A'THAM AL-KUFI, Ahmad. Ex annalibus Asem Kufensis [GAL I, 516]: (I) historia fugae et caedis Jezdescherdi, ultimi persarum imperatoris ex gente Sassanica; [text and translation by] (Friedrich Wilken.) Auctarium ad chrestomathiam suam persicam, pp. 31-33.

IBN A'THAM AL-KUFI, Ahmad. Expeditio moslemorum in Nubiam; ex annalibus Asem Kufensis [GAL I, 516, text and translation by] (Friedrich Wilken.) Auctarium ad chrestomathiam suam persicam, pp. 36-37.

IBN A'THAM AL-KUFI, Ahmad. Historia insulae Zusi; ex annalibus Asem Kufensis [GAL I, 516, text and translation by] (Friedrich Wilken.) Auctarium ad chrestomathiam suam persicam, pp. 33-36.

IBN A'THAM AL-KUFI, Ahmad. The history of the conquest of Zoos (Zu'ur) [edited and] translated from the Persian of Ahmed ibn Asem of Cufa by B. Gerrans. Oriental collections 1 i (1797), 63-69.

IBN A'THAM AL-KUFI, Ahmad. The invasion of Nubia [GAS I, 329]; translated by W. Ouseley. Oriental collections 1 (1797), p. 333.

GAL Fotokopi

- Hafiz-Ebru
- Ibn A'sem el-Kufi

DORN, B. Tabary's Nachrichten über die Chasaren nebst Auszügen aus Hafiz Abru, Ibn-Aasem el-Kufy u.A. Bulletin A. I. des S., St. Petersburg 1 (1844), 43-46.

11 TEMMUZ 1997

IBN A'THAM AL-KUFI, Ahmad. The book of victories (Kitāb-i Futūḥ), by Khojah Ben Al O'tham, of Cufa [GAL I, 516; GAS I, 329], translated into Persian by Mohammed ben Mostafa. Asiatic journal, n.s., 27 (1838), pp. 316-324.

13 OCAK 1995

IBN A'THAM-AL-KUFI

Zeki Velidi Togan*

THE life of Ibn A'tham is obscure. Even his name and family name and the date of his death are in darkness. The year 304/926 A.D. taken as the year of his death by C. Brocklemann and others from the Persian translation by Muḥammed ibn-Al-Ahmed-al-Harvī of the first volume of the book, published several times at Bombay and Tehran is certainly wrong. Haravī speaks, however, only about the completion of the book. Also the notes of Yaqut, the only author who read both the books of Ibn A'tham, that he (Ibn A'tham) in his "Kitāb al-Tārīkh" describes the history of Abbasid from Mamun (813-833 A.D.) to al-Muktadir (908-932 A.D.) are not correct. However, Yaqut's view that Ibn A'tham's "Kitāb al-Futūh" was written by another person, is tenable.

The only trustworthy notes on his life are to be found in his own books. Here his name is given as Abu Muḥammad Aḥmed Ibn A'tham al-Kūfi. In the Persian version of Muḥammed ibn Aḥmed al-Haravī the same name appears without 'kunya' Abu Muḥammed, but with a remark: another "Muḥammed" as father of Aḥmed. At the end of the manuscript of the first volume of his "Futūh," his surname (nisbeh) is given as al-Kindī. Yaqut in his notes about Ibn A'tham in "Ma'jma al-Udabā" Vol. I, Edition of Gibb Memorial Series, p. 379 writes his name as: Aḥmed Ibn A'tham al-Kūfi Abu Muḥammed al-Akhbārī.

The Gotha Bibliotik had among its collections only one part containing 129 pages of the first Volume of the Arabic original of "Kitāb al-Futūh," and this too, was not available to the scholars. Brocklemann remarks: "Ibn A'tham's work 'Kitāb al-Futūh' is like a novel written from the standpoint of a Shi'ite." (GAL Sup. I, p. 220). Henri Masee, in "Melanges Gaud froy Demembynes" (Cuize, 1935, p. 85-90) quotes Ibn A'tham's notes about the conquest of North Africa by Abd-Allah ibn Sa'id ibn Abi Surkh from its Persian translation. Story makes a very curious remark in his "Persian Literature" (Vol. I, page 207) about the Arabic Gotha manuscript. He says: "This can be an Arabic translation from Persian." He also speaks about the Shi'ism of Ibn A'tham.

That the book of Ibn A'tham was an important historical source rather than merely an historical novel of a Shi'ite, could be only confirmed for the first time in 1925, when the 2nd and 3rd Volumes of the book were discovered in Topkapi Saray (Ahmet III Library No. 2956). I have dealt with these points in detail in my Turkish lectures, "Türk Tarihi," published

* Prof. Zeki Velidi Togan, Bayazid University, Istanbul, Turkey.

actual history. But he is not always such. The affairs of Ali and his successors he describes, often following the oral tradition of the Kufis. He mentions, like Shi'ites, even a tradition that Muhammed prophesied that his grandson Huseiyn would be killed in the city of Kufa by a man named Yazid. While it is possible it is more probable that such statements were inserted into Ibn A'tham's book by later Shi'ites. They are sufficient to make the value of his reports questionable. Ibn A'tham probably drew upon many epic tales in verse form. This, one sees especially in his tales about the happenings in the time of Muaviya: and in the account of the rebellion of Qutayba against Omayyads, perhaps taken from the Bahili epics. Bal'amī also drew upon these epic sources. This is valuable for the comparison of the account of the Arab historians—Classics. Especially important are the detailed letters of various governors and commanders and extensive quotations from some lost sources like "Akhbar Khorasan" by al-Madāinī.

The manuscripts of the works of Ibn A'tham that have reached us are relatively recent. The first volume was written in 1194/1780 A.D. and the other two volumes in 872/1462. The writing was done by people who did not care if they wrote a place name in the same sentence as "Tukharistan" and then as "Tabaristan". The first quarter of the manuscript of the first volume has suffered much damage and some pages are illegible.

A critical study of 2nd and 3rd Volumes is difficult. We also do not have any Persian translation of these parts. I have, nevertheless, prepared the above mentioned analytic edition of the accounts of the Arab campaigns in Caucasus and Khorasan. An example is the account of Mervan Muḥammad's campaign against the Khazars. According to Ibn A'tham the conversion of a Khazar king to Islam was effected by two courtiers of Mervan. This can be compared with the Bulgarian's relation with the Arabs; the conversion of the King of Volga-Bulgars by two companions of the Prophet. Now I shall comment here on some accounts of Ibn A'tham concerning the conquests of Arabs in Khorasan and Mavarā-un-Nahr:

Volume I, p. 250a-255a: The account of Sa'id ibn 'Uthmān's campaign in Bukhara and Samarkand in the year 56 of Hijra, a version which differs from that of Tabari and others. In place of "the Lord of the Turks in Bukhara whom, Ubeydallah ibn Ziyad had vanquished two years ago" (in 54 H.) there appears in Ibn A'tham's work, "Khyal-Khatun (خيل خاتون) successor to to her dead husband. "Tabari has her name written as Qygh (قبيغ), Qadi al-Rashid bin al-Zubayri as Qykh-Khatun (قبيغ خاتون). It is clear that we have here the names Qayig and Qayikh, thus also the "booty taken from the Qayqans" (Qadi Rashid) and the "detachment of 2000 Turkish archers of rare valour" called, "Bukhariya" also, "Qayganiya" which was taken into the service of the Omayyads in Asia Minor by 'Ubeydallah ibn Ziyād. The "Qayqan" (probably plural of "Qayid" with "an") were also represented on the Sind, named in Persian sources as "Kiykan." The lord of Samarkand whom Sa'id ibn 'Uthmān forced to make peace, is called Akhshid ibn Sārk. The 20 (Tabari has 50) hostages from among Turkish Qayqan

090164

İBN A'SEM el-KÛFÎ

-
- 1 RUKİYE TOSUN, Belâzürî ve İbn A'sem'e göre Hz. Ömer Dönemi fetihlerinin değerlendirilmesi, Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2009

22595

ISTITUTO UNIVERSITARIO ORIENTALE

Studi arabo-islamici in onore di
Roberto Rubinacci
nel suo settantesimo compleanno

Vol. I

A cura di Clelia Sarnelli Cerqua

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	225767
Tas. No:	

23 Mayıs 2015

MADE YAYINLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

NAPOLI 1985

ibn A'sam al-Kufi
090164CLAUDIO LO JACONO
Cagliari

La prima incursione musulmana in Sicilia secondo il *Kitāb al-Futūḥ* di
Ibn A'tam al-Kūfi

Scopo di questo articolo non è soltanto quello di sottoporre all'attenzione degli studiosi nuovo materiale riguardante la prima incursione musulmana in Sicilia (adempiendo in tal modo alla promessa fatta quasi mezzo secolo fa da Henri Massé¹) quanto piuttosto quello di riproporre un discorso avviato in Italia da Michele Amari, proseguito da Eugenio Griffini e da Leone Caetani, e da troppi, forse con eccessiva fretteolosità, ritenuto concluso ed archiviato.

Nel XIX secolo infatti, dapprima Hamaker², successivamente Haneberg³ e per ultimo de Goeje⁴ si occuparono di alcune cronache, sfruttate il secolo precedente da Simon Ockley per il suo *The History of the Saracens*⁵, dopo che l'orientalista di Cambridge le ebbe, per così dire, «riesumate» negli archivi della Bodleiana di Oxford.

¹ Si veda H. Massé, *La chronique d'Ibn A'tam et la conquête de l'Ifriqiya*, in: *Mélanges Gauthier-Demombynes*, Cairo, 1935-1945, pp. 85-90. A p. 85 l'Autore così scriveva: «Les limites imposées à cet article ne permettent point de donner par exemple le récit du coup de main tenté par Mu'awiya sur la Sicile».

² *Incerti auctoris liber De Expugnatione Memphidis et Alexandriae vulgo adscriptus Abou 'Abdallae Mohammedi Omari filio Waqidaeo*, edidit H. A. Hamaker, Leida, 1825.

³ D. B. Haneberg, *Erörterungen über Pseudo-Wāqidi's Geschichte der Eroberung Syriens*, Monaco, 1860, pp. 22-33.

⁴ M. J. de Goeje, *Mémoire sur le Fotoubo 's-Scham*, Leida, 1864. Sulla presa di posizione negativa del grande islamista si veda però quanto opportunamente ipotizza D. M. Dunlop, *Arab Civilization to AD 1500*, Londra-Beirut, 1971, p. 77.

⁵ S. Ockley, *The Conquest of Syria, Persia and Aegypt, by the Saracens*, Londra, 1708 (Il secondo volume, col titolo *The History of the Saracens*, uscì nel 1718 mentre tutta l'opera, col titolo *The History of the Saracens*, fu riedita, essendo già morto Ockley, nel 1757. Su Simon Ockley si veda A. J. Arberry, *The Cambridge School of Ara-*

347-363

ابن أعثم الكوفي، أحمد بن محمد

151

محسن، الأناشيد، ديوانه الشعري،
بغداد، 1992.

د. جاسم محمد حسن
جامعة الموصل - العراق

العراق في القرن العشرين، ج1، ط1، دار
الشؤون الثقافية، بغداد 1995؛
• أطيّمش، محسن، دير الملاك، دراسة
نقدية في الشعر العراقي المعاصر، وزارة
الإعلام، بغداد 1982؛ • أطيّمش،

ابن أعثم الكوفي، أحمد بن محمد

(... هـ / ... م - 314 هـ / 926 م)

أن ابن أعثم الكوفي وضع كتابا ثلاثة هي:

1- كتاب المؤلف؛ 2- كتاب الفتوح، ذكره
كحالة، بروكلمان، وحاجي خليفة باسم فتوح
أعثم.

يتألف كتاب الفتوح من ثمانية أجزاء، يؤرّخ
فيه ابن أعثم إلى أيام الخليفة العباسي الثامن
المعتصم بالله بن هارون الرشيد (218-
227هـ / 833-842م).

ومن خلال تتبع الترجمات التي حظي بها
كتاب الفتوح نتعرف القيمة التي يتمتع بها هذا
الكتاب وأهميته.

يشير حاجي خليفة أن كتاب الفتوح قد ترجمه
إلى اللغة الفارسية أحمد بن محمد المستوفي
الهوري وذلك في سنة 596هـ / 1199م،
وهذه الترجمة نقلها إلى اللغة الإنكليزية
كرانس ونشرها في مجموعة أوزلي الشرقية.
وهناك ترجمة إلى اللغة الألمانية أعدها ويلكنز
تشرست، وقد تتبع هذه الترجمات كل من
كارل بروكلمان في كتابه تاريخ الأدب
العربي، ودائرة المعارف الإسلامية.

أبو محمد أحمد بن محمد بن علي بن
أعثم الكوفي الأخباري، والمعروف
بـ«أعثم الكوفي»، مؤرّخ. لم تحمل المصادر
التاريخية الكثير من أخبار ابن أعثم، فإكتفى
ياقوت الحموي في كتابه «معجم الأدباء»
بقوله عنه: «الإخباري، المؤرّخ، وهو عند
أصحاب الحديث ضعيف». وقد أورد له
ياقوت أيضًا، استنادًا إلى أبي علي الحسين
ابن أحمد السلامي البيهقي شعرًا، فقال:
«أنشدني ابن أعثم الكوفي»:

إذا اعتذر الصديق إليك يومًا

من التقصير، عذر أخ مُقْبِرِ

فصنّه عن جفائك، وارض عنه

فإن الصفح شيمة كل حُرِّ

وقد بقيت جميع المصادر والمراجع العربية
التي ذكرت ابن أعثم عالية على ما ذكره ياقوت
الحموي في معجمه.

أشارت

يذكر ياقوت الحموي في كتابه معجم الأدباء

Ibn A'tham al-Kūfī

life in Cairo, where he studied and taught. His works on mysticism and asceticism include the *Laṭā'if al-mīnan*, a biography of al-Shādhili and his successor, the Andalusian Abū al-'Abbās (d. 686/1288). He is best known, however, for his *al-Ḥikam al-'Aṭā'iyya*, a collection of spiritual aphorisms (*ḥikam*), treatises (*rasā'il*) and supplications (*munājāt*), which is probably his earliest work. Written in a graceful and lyrical rhyming prose, this work inspired numerous commentaries, among them one by the Andalusian Ṣūfī Ibn 'Abbād al-Rundī (d. 792/1390). He was a determined adversary of the Ḥanbalī jurist Ibn Taymiyya (d. 728/1328), and it was in part his accusations that led to the latter's arrest in 707/1308. Ibn 'Aṭā' Allāh's tomb, in Cairo's Qarāfa cemetery, became a shrine for pious visitors.

Text editions

al-Ḥikam al-'Aṭā'iyya (with the commentary of Ibn 'Abbād al-Rundī), Muḥammad 'Abd al-Maqṣūd Haykal (ed.), Cairo (1988).

Ibn 'Aṭā' Allāh et la naissance de la confrérie Shadhilite: édition critique et traduction des Ḥikam, précédées d'une introduction sur le soufisme et suivies de notes sur le vocabulaire mystique, Paul Nwyia (ed. and trans.), Beirut (1972).

Ibn 'Aṭā'illāh's Sufi Aphorisms, Victor Danner (trans.), Leiden (1973).

Sobre el abandono de sí mismo, Juan José González (trans.), Madrid (1994).

al-Tanwīr fī isqāt al-tadbīr, Mūsā Muḥammad 'Alī and 'Abd al-'Āl Aḥmad al-'Arabī (eds), Cairo (1973).

Traité sur le nom Allāh, Maurice Gloton (trans.), Paris (1981).

J.S. MEISAMI

Ibn A'tham al-Kūfī

(fl. early third/ninth century)

Abū Muḥammad Aḥmad ibn A'tham al-Kūfī was an early Iraqi *akhbārī*. The date of c.314/926-7 is usually given for his death, but this is an old Orientalist error. Ibn A'tham was the son of one of the students or tradents of the sixth Imām, Ja'far al-Ṣādiq (d. 148/765). A poet and *qāṣṣ* ('preacher'; see **oratory and sermons**) of Shi'i persuasion, he was the author of an extensive *Kitāb al-Futūḥ* (*Book of Conquests*), which he compiled in the caliphate of al-Ma'mūn by cobbling together a number of existing monographs by other authors. A first recension was brought down to

the battle of Karbalā' (61/680), but was abandoned in 204/819 during the disorder following the overthrow and execution of al-Ma'mūn's brother and rival al-Amīn; this version was translated into Persian by al-Mustawfī in 596/1199-1200. Ibn A'tham later returned to his work and brought the text down to the caliphate of Hārūn al-Rashīd (r. 170-93/786-809). This second recension was then continued by two successive Sunnī scholars to the reign of al-Muqtadir (r. 295-320/908-32). Yāqūt refers to these extensions as a *Kitāb al-Ta'rīkh* (*Book of History*) by Ibn A'tham, but this attribution is unfounded. A Bankipore manuscript preserves part of the first recension, and the Persian translation of this text also survives; all other extant Arabic manuscripts represent parts of the final version of the book.

Ibn A'tham's work in some cases offers valuable historical narratives not found elsewhere, but it is not in this that the primary importance of the *Kitāb al-Futūḥ* lies. His text demonstrates how easily a *qāṣṣ* could enter the field of historical studies in early 'Abbāsīd times, and offers valuable perspectives on the materials then in circulation. He also offers early versions of some of the same sources later used by the more formal historians of the third/ninth century, and so helps to elucidate the methodologies of these compilers as well.

Text editions

Kitāb al-Futūḥ: a fragment of the first recension of the text has been published under the name of al-Wāqidī in Muḥammad Ḥamīd Allāh, *Kitāb al-Ridda wa-nubdha min futūḥ al-'Irāq*, Paris (1989); an uncritical rendering of the second recension in its final form was published by Muḥammad 'Abd al-Mu'īd Khān *et al.*, Hyderabad (1968-75). More recent editions are of no value.

Further reading

Conrad, Lawrence I., *Ibn A'tham and his History*, Winona Lake (1997) (which cites further bibliography).

L.I. CONRAD

See also: *futūḥ*; historical literature

Ibn al-Athīr, Diyā' al-Dīn (558-637/1163-1239)

Abū al-Faḥ Naṣr Allāh ibn Muḥammad al-Jazarī Diyā' al-Dīn ibn al-Athīr was an

M. Fayyaz
M. Fayyaz

آراء وافكار

« تاريخ بن اعثم الكوفي »

ذكر لنا ياقوت الحموي في معجم أدبائه (١) ان لابي محمد احمد بن اعثم الكوفي الشيبني كتاباً في الفتوح ذكر فيه الى ايام الرشيد وآخر في التاريخ الى آخر ايام المقتدر ابتداءً بأيام المأمون وبوشك ان يكون ذيلاً على الاول قال : ورأيت الكتابين ووصف ابن اعثم بكونه اخبارياً مؤرخاً .

ولم تصل الينا تواليف ابن اعثم التي نلخص في هذين التاريخين وكتاب آخر اسمه المألوف .

الا انا اطلعنا اخيراً على ترجمة فارسية لكتاب الفتوح المذكور مطبوعة على الحجر في مدينة بومباي بالهند سنة ١٣٠٠ هـ ١٨٨٢ م .

وقد جاء في اول الكتاب « ألفه احمد بن محمد بن علي المعروف بأعثم الكوفي » وفي مقدمته : « ترجمه محمد بن احمد المستوفي الهروي » ويكتب المترجم هذه العبارة :

« كتاب الفتوح ألفه احمد بن اعثم الكوفي سنة ٢٠٤ هجرية وفي سنة ٥٩٦ هـ استخدم المترجم في مدرسة معمورة تاپباد وبعد ايام معدودة امره بترجمة الكتاب المذكور عن الاصل العربي الى الفارسية الصدر الاجل الكرم العادل المؤيد المظفر المنصور مؤيد الملك قوام الدولة والدين تاج الاسلام والمسلمين احياء (?) الملوك والسلاطين ضياء الملة بهاء الامة اكفى الكفاة بالشرق والصين صاحب السيف

والقلم صدر صدور المجد والكرم حاتم الزمان انفجار اكابر خوارزم وخراسان ضاعف الله قدره واعز نصره » .

وقد استندنا من هذه المقدمة تاريخ تأليف الكتاب وانه كان في سنة ٢٠٤ هـ ٨١٩ م وان كنا أضعنا اسم الصدر الاجل الذي امر بترجمته في سنة ٥٩٦ هـ ١١٩٩ م بين تلك النعوت والألقاب الطويلة المرعبة الا ان يكون مؤيد الملك

بالقياس الى مصطلحات الايرانيين اليوم في تسميته وزرائهم .

(١) ارشاد الأريب الى معرفة الأديب ج ١ ص ٣٧٩ .

اما تاپباد التي أصلها في الفارسية تايب آباد فقد ذكرها ياقوت في معجم بلدائه (١) باسم تاياباذ بالذال المحجمة وهي من قرى بوشنج من اعمال هراة وقد كانت من القرى الكبيرة الآهلة .

فامل في خزائن كتب العراق وفارس نسخة من اصل هذا الكتاب المتعمق لنضيفها الى تراث العرب الخالد ومعينهم الذي لا ينضب . حيفا : عبد الله مخلص

العرب والعربية في العالم الجديد

لا يقل عدد الشاميين في بلاد الارجنين التي اسمونها الجمهورية الفضية عن ١٤٠ ألفاً وكذلك في البرازيل وربما زاد عددهم في الولايات المتحدة على مجموع ذلك .

وفي جمهوريات الشيلي والبيرو والمكسيك والاوراغواي وغيرها يقدر من ٥ الى ١٠ آلاف سوري . ويصح لنا ان نقول ان في اميركا وحدها من ابناء العرب

٦٠٠ الف مهاجر على أقل تعديل . والسوري عامل عظيم الآن في كل شيء فهو تاجر زارع صاحب معامل مساهم في الشركات طيب محام أديب كاتب سياسي قاض ،

يرجع وجوده في الانتخابات النيابية ، ويميل كفة الميزان مع من يريد في كل شيء . وترى الشامي في اميركا الجنوبية التي يسمونها اميركا اللاتينية مكرماً معزماً صاحب كلمة

لا يستهان بها ، تكتب الجرائد المحلية عنه الفضول الطويلة ، تذكر تاريخه وتاريخ بلاده باعجاب وحب ، لان شعوبها قريبة الشبه بالسوري او العربي .

نعم تتشابه الشعوب الاميركية في أخلاقها وعاداتها ومجتمعاتها بالسوري لذلك تميل اليه اكثر من الانكليزي والالمانى والروسي والسلافي . في سهول اميركا

الجنوبية يشابه الفاتوشو الاميركي بالبدوي العربي والقبائل البدوية في بلاد العرب تشبه قبائل الهنود - في جنوب الارجنين كل الشبه . تمقتت ذلك بنفسي

وبعض ألفاظهم عربية لم تأت من طريق اسبانيا بل من طريق وصلته العرب قبل كولومب بمئات السنين على ما يرجح المرجحون . ويبحث اليوم بعض العلماء في هذه

(١) معجم البلدان طبع لبيسك ج ١ ص ٨١٦ طبع مصر ج ٢ ص ٣٥٩ .

CLAUDIO LO JACONÓ

LA BATTAGLIA DI AĠNĀDAIN
SECONDO IL *KITĀB AL-FUTŪĤ* DI IBN A'ṬAM AL-KŪFĪ

Uno dei fatti d'arme da cui forse maggiormente dipese la sorte del primo Islam fu la battaglia di Aġnādain.

Eppure, per uno di quegli apparenti paradossi di cui è ricchissima la storia, nonostante la vastità delle fonti a nostra disposizione, proprio su di essa non poche ombre ancora permangono e ci è difficile ricostruire con sicurezza gli eventi che sarebbero sfociati nella prima grande vittoria musulmana sui Bizantini e sui loro alleati e che consentì il deciso avvio della conquista araba del *bilād aš-Šām*¹.

A tali fonti possiamo, solo da qualche tempo, aggiungere il *Kitāb al-futūĥ* di Abū Muḥammad Aḥmad b. A'ṭam al-Kūfī († 314 H./926 d.C.), che tra il 1968 e il 1975 è stato edito in otto volumi a Hyderabad dalla «Dā'irat al-Ma'ārif al-'Uṭmāniyyah» grazie al paziente impegno di Muḥammad 'Abd al-Mu'īd Ḥān, Maḥāmid 'Alī al-'Abbāsi e Sayyid 'Abd al-Wahhāb Buḥārī.

* * *

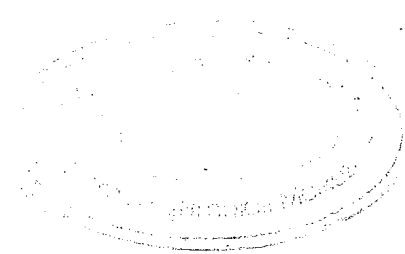
La battaglia di Aġnādain pone allo studioso un triplice ordine di quesiti: uno di carattere topografico, uno di carattere cronologico e un terzo riguardante il mero svolgimento dello scontro armato.

Sul primo problema il *Kitāb al-futūĥ* non è purtroppo in grado di soccorrerci in maniera apprezzabile, ma sul secondo – sia pur parzialmente – e sull'ultimo alcuni interessanti elementi sembrano venire ad arricchire il nostro corredo di dati.

Nel primo tomo dell'opera di Ibn A'ṭam al-Kūfī, dedicato ai califati di Abū Bakr e 'Umar b. al-Ḥaṭṭāb, l'Autore dunque così scrive:

¹ Da ultimo si veda il nostro intervento su *Gli Arabi nel Mediterraneo orientale*, conferenza svolta nell'ambito del Convegno «Fenici e Arabi nel Mediterraneo», (Roma, 12-13 ottobre 1982), organizzato dalla Fondazione Leone Caetani dell'Accademia Nazionale dei Lincei, Roma, 1983, pp. 177-192.

edit. Renato Traini, Studi in Onore di Francesco
Gabrieli nel suo Ottantesimo Compleanno, vol. II,
Roma 1984, s. 447-457. DN. 131712

İsâm Kütüphanesine hediyeindir.

30.08.2002

85901

M. Kelpetî

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLÂHİYAT ANABİLİM DALI
İSLÂM TARİHİ ve SANATLARI BİLİM DALI

İBN A'SEM el-KÛFÎ'NİN
(ö. 320/932'den sonra) *KİTÂBÜ'L-*
FÛTÛH'UNDA HZ. EBÛ BEKİR DÖNEMİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Mahmut Kelpetin

Danışman

Prof. Dr. Mustafa Fayda

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	85901
Tas. No:	297.941

TEZ

İstanbul 2002

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLÂHİYAT ANABİLİM DALI
01 AĞUSTOS 2002

090164 İBN A'SEM EL-KÜFİ

EBU MUHAMMED AHMED BİN AS'AM AL-KÜFİ'NİN
KİTAB ÜL-FUTUH'UNDAN "MUHTAR VAKASI"

(Hicrî 66, Milâdî 685.)

AKDES NİMET KURAT
(Ankara)

Ebu Muhammed Ahmed bin A'sam al-Küfî'nin ^X كتاب الفتح
adını taşıyan ve iki cildi İstanbul'da Topkapı Sarayı Müzesi
Kütüphanesinde, III. Ahmed Kitaplığında No 2956 ile kayıtlı,
arapça ve okunaklı nesihle yazılan eseri (istinsah tarihi: 873 Hicrî-
1468 Milâdî) birçok bakımdan önemlidir. (Buna ait bakınız: Akdes
Nimet Kurat, *Abu Muhammad Ahmad bin A'sam al-Küfî'nin Kitab
al-Futuh'u*, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Dergisi, VIII. Cilt, sayı 2 (1949) ss 255-282; yine, aynı müellifin:
Kuteybe bin Müslim'in Harezm ve Semerkandı zabtı, aynı "Dergi"de
(1948), Cilt, VI, sayı 5 ss 385-430).

Şiilîği açıkça iltizam eden bu eserin, Topkapı Sarayındaki nus-
hasının birinci cildi Halife Osmanın şehadetinden Halife Memun'a
kadar gelir ve 278 varaktır. II. cildi ise 278 varak olup, Memun'un
hilâfetinden başlar, Aşin'in Babek'i yenmesi (Hicrî 223-Mil. 838)
vakasını tafsilâtla anlattıktan sonra, Halife el-Müsta'in in saltanatının
kısaca anlatılması ile sona erer (Zilhicce 252-Mil. 866). Büyük klâsik
Arap tarihçilerinin eserleri yanında İbn- A'sam al-Küfî'nin çok
popüler mahiyette ve üstelik açıkça şiilik taraftarı olan eseri sönük
kalmış ve hemen hemen unutulmuştur.

İbn A'sam al-Küfî'nin ne zaman yaşadığı katıyetle tesbit edile-
miyorsa da, III. yüz yıl sonları veya IV. yüzyıl başları (Hicrî) tarih-
lerinde yaşadığı anlaşılmaktadır. Küfe şehrinin şiilerin (Haricîlerin)
merkezi olması, ve şiî gelenekleri ve sempatilerinin kuvvetle devam
etmesi hasebiyle, İbn A'sam, bu görüşlere tercüman olmuş, ve Harici-
lerin faaliyetine ait, diğer kaynaklarda bulunmayan birçok olayları
nakletmiştir. Mamafih sünnî zihniyetinin galbesi üzerine, İbn A'sam'
in eseri geri plânda kalmış ve dolayısıyla nushaları çok azdır, ve daha
ziyade farsça tercümeleri vasıtasıyla tanınmıştır.

Dergi / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

125 OCAK 1996

Dergi / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

Necati Lugal ARMAĞANI, Ankara, 1968,
S. 403-423. DİN: 20493. 956/NEC'L

10 ŞUBAT 1996

Yazı İşleri Müdürü
Hâmit DERELİ

Yazı İşleri ve Yönetim Kurulu

Akdes NİMET KURAT, Kenan AKYÜZ, Hamdi Ragıp ATADEMİR,
Suat SİNANOĞLU, Necip ÜÇÖK

Fakültenin Profesörleri, Doçentleri ve Asistanları
DERGİ'nin tabii yazarlarıdır.

10 MART 1993

226

20 KASIM 1991

20

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi

Cilt VII. Sayı: 2

★

Haziran 1949

ABÜ MUHAMMAD AHMAD BİN A'SAM AL-KÜFÎ'NİN

KİTÂB AL-FUTÛH'U*

Dr. AKDES NİMET KURAT

Tarih Profesörü

Abü Muhammad Ahmad bin A'sam al-Küfî (ابو محمد احمد بن اشم الكوفي) nin eseri şimdiye kadar açık olarak ancak farsça tercümesi vasıtasıyla biliniyordu; muhtelif kütüphanelerdeki fârist el yazmalarından başka¹, bu eserin bir de taşbasma tab'ı bulunduğu² — müteyiyatı ve hususiyeti malûmdu; fakat eserin aslı tam olarak ortaya çıkmamış olmakla, İbnu A'sam'ın kitabı hakkında etraflı bir müteyiyat yürütmek, bir tarih kaynağı olarak kıymetini tesbit ve takdir etmek imkânsız kalyordu. Arap tarihçilerinin eserlerinde İbnu A'sam'ın eseri hakkında hiçbir malûmat verilmemekle, müellifin hal ve zamanı bilinmediği gibi, aynı tarihçilerin bu müellifin eserini bilmezlikten gelmeleri, eserinin kıymeti hakkında, haklı olarak şüphe uyandırmıyordu. Farsçaya tercemesinden açıkça görüldüğü veçhile, İbnu

* 1948 de Paris'te toplanan XXI. Enternasyonal Oryantalistler Kongresi'nde okunmuş ve yayımlanmıştır.

¹ C. A. Storey, (*Persian Literature*, Sect. II. Fasc. I. 208/209 pp.) muhtelif kütüphanelerdeki 31 elyazmayı naklediyor; bunlardan en eskisi Ivanov'un katalogunda gösterilen, ve baş kısmı eksik olan hicri 977 tarihli (mil. 1569-70). Bu arada muhtelif kütüphanelerinden iki nüsha naklediyor: Lâleli, No. 331 (Tauer katalogu No. 1009-mil. 1600); Nûri Osmaniye, No. 3064 (Tauer 286, hicri 1154-mil. 1741).

² Bombay, 1300/1882-3, 1305/1887. Büyük çapta 274 ss.

latter was arrested in *Shawwāl* 707/March-April 1308, it was Ibn 'Aṭā' Allāh who made accusations against him for attacks which he had made against Ibn al-'Arabī [q.v.] and other mystics, but none of the accusations was substantiated (according to al-Birzālī [q.v.] in Ibn Kathīr, xiv, 45). Ibn 'Aṭā' Allāh no doubt had reason to oppose Ibn Taymiyya, who condemns certain doctrines held by the mystics. Thus for instance, in his *Madjmu'at al-rasā'il wa 'l-masā'il* (5 vols., Cairo 1341-9), v, 86, Ibn Taymiyya condemns as an innovation (*bid'ā*) the formula of *dhīkr* [q.v.] mentioning the name of God as a single term, either in the form of a noun or a pronoun (*al-ism al-mufrad muḥzar*²² wa-*muḍmar*²³). Here, Ibn Taymiyya attributes it to al-Ḡhazālī [q.v.], but adds that some of his contemporaries were guilty of it (*wa-hādihā wa-ashbāhuhū waḳā'a li-ba'ḍi man kāna fī zamāninā*). We know that this applies to Ibn 'Aṭā' Allāh, among whose works is one entitled *al-Ḳaṣd al-mudjarrad fī ma'rīfat al-ism al-mufrad* (Cairo 1930).

Ibn 'Aṭā' Allāh was claimed by the *Shāfi'is* (Subki, *Ṭabaqāt al-Shāfi'iyya al-kubrā*, v, 176) as well as the *Mālikis* (Ibn Farḥūn, *Dihādī*, 70). At his death he was interred in the *Ḳarāfa* Cemetery in Cairo where his tomb was for long the object of pious visits. It is located in the south-eastern group of tombs (see L. Massignon, *La Cité des Morts au Caire*, in *BIFAO*, lvii, 67).

Bibliography: In addition to the works cited above, see Brockelmann, II, 143-4, S II, 145-7; H. Laoust, *Essai sur les doctrines sociales et politiques d'Ibn Taymiyya*, Damascus 1939, index, s.v.; Abu 'l-Wafā' al-Ḡhunaymī al-Taftāzānī, *Ibn 'Aṭā' Allāh al-Sikandarī wa-taṣawwufuh* (with bibliography); *Djāmāl al-Dīn al-Shayyāl*, *A'lām al-Iskandarīyya*, Cairo 1965, 213-22.

(G. MAKDISI)

× **IBN AṬHAM AL-KUFĪ**, ABŪ MUḤAMMAD AHMAD IBN AṬHAM AL-KUFĪ AL-KINDĪ, Arab historian of the 2nd-3rd/8th-9th centuries, author of the *Kitāb al-Futūḥ* (composed 204/819), see Storey, i/2, 1260. The unique manuscript, in two volumes, is preserved in Istanbul, Ahmad III 2956. Yāqūt (*Irshād*, i, 379) ascribes two other books to Ibn Aṭham, both of which are lost. Although little is known about the author, his *K. al-Futūḥ* proves to be a major source for the early history of the Arabs, from the caliphate of 'Uthmān to that of Hārūn al-Rashīd, particularly for events in 'Irāk, the conquest of *Khurāsān*, Armenia and *Ādharbaydīān*, the Arab-*Khazar* wars and Arab-Byzantine relations. The value of the work is enhanced by the list of Ibn Aṭham's authorities, which include al-Madā'īnī, al-Wākīdī, al-Zuhri, Abū Mikhnaḥ, Ibn al-Kalbī and other lesser traditionists. Although Ibn Aṭham explains that he combined their traditions into a connected historical narrative, he fortunately names his authorities for some significant traditions, al-Madā'īnī in this respect being the source most frequently noted. As a contemporary of al-Madā'īnī ([q.v.], 135-225/752-840), Ibn Aṭham has the pronounced advantage of quoting this great master in his lifetime. Comparison of the narrative of Ibn Aṭham with the traditions of al-Madā'īnī as related by al-Ṭabarī shows that Ibn Aṭham not only provides a useful check to the traditions recorded in al-Ṭabarī, but also adds some important details preserved only in the *K. al-Futūḥ*.

It is true that al-Balāḍhūrī in his *Futūḥ al-buldān* gives the most comprehensive account of the advance of the Arab armies into the Sāsānian domains and quotes further authorities, such as Abū 'Ubayda,

not named by Ibn Aṭham; nevertheless Ibn Aṭham provides more details on the situation of the Arabs in the conquered lands, particularly Armenia and *Khurāsān*. Moreover, whereas al-Balāḍhūrī was mainly interested in "conquests", Ibn Aṭham goes further: his interest in the internal events of 'Irāk reveals a wider historical perspective than al-Balāḍhūrī's.

In 596/1199 Muḥammad Ibn Aḥmad al-Mustawfī al-Harawī translated into Persian the part of *K. al-Futūḥ* which covers events up to the death of al-Husayn. Of this translation there are many copies (see, e.g., Rieu, *Cat. of the Persian Manuscripts in the British Museum*, i, 151; Storey, ii/2, 207-9), and at least one published edition (Bombay 1300/1882). This Persian translation has been much discussed, but the real value of the book lies in the Arabic original.

Bibliography: For the Arabic original: A. N. Kurat, *Abū Muḥammad... al-Kūff'nīn Kitāb al-Futūḥ'u*, in *AÜDTCF*, vii (1949), 255-82, and cf. idem, *ibid.*, vi (1948), 385 ff.; M. A. Shaban, *The social and political background of the 'Abbāsīd revolution in Khurāsān*, unpublished Ph. D. thesis, Harvard University, 1960. For the Persian translation: W. Ouseley, *The Oriental collection*, i, 63, 160, ii, 58; W. Pertsch, *Verzeichnis... Gotha*, iii, 219; Browne, i, 363; H. Massé, *La chronique d'Ibn Atham et la conquête de l'Afriqiya*, in *Mélanges Gaudefroy-Demombynes*, Cairo 1935-45.

(M. A. SHABAN)

IBN AL-ATHĪR, a family name (borne by a number of apparently unrelated families) which was given great and deserved lustre by three brothers, Maḍjīd al-Dīn, 'Izz al-Dīn, and Ḍiyā' al-Dīn, who achieved literary fame in the fields of, respectively, philology and religious studies, historiography, and literary criticism. Their father, Muḥammad b. 'Abd al-Karīm (often but apparently incorrectly: Muḥ. b. Muḥ. b. 'Abd al-Karīm), whose life spanned the largest part of the 6th/12th century, was a high official of the Zangids of Mosul, stationed in *Djazīrat Ibn 'Umar* (hence the *nisba* al-*Djazarī*). His three famous sons were born there. The family was, it seems, well-to-do, owning real estate in *Djazīrat Ibn 'Umar* and Mosul and investing in commercial enterprises.

× (1) **MADJID AL-DĪN ABU 'L-SA'ĀDĀT AL-MUBĀRAK** was born in 544/1149. His entire adult life was spent in Mosul, where he worked for the government in the service of Ghāzī b. Mawdūd, Ghāzī's brother Maṣfūd, and the latter's son Arslan Shāh. For a while, he was attached to Muḍjāhid al-Dīn Kaymaz, who, formerly of Irbil, had moved to Mosul and been entrusted there by Ghāzī with the running of affairs. Though he was paralysed in his later years, his administrative services and advice were still very much in demand. However, an anecdote reported by his brother, the historian, depicts him as preferring the contemplative quiet of the invalid to the distractions of politics. He died on Thursday, 29 *Dhu 'l-Hijja* 606/24 June 1210.

Of his works, a *hadīth* collection entitled *Djūmi' al-usūl* became a much used standard reference work (autograph copy of the first volume in Istanbul, Feyzullah 299, cf. H. Ritter, in *Oriens*, vi (1953), 71-7). His dictionary of less common words and meanings occurring in the Prophetic traditions, *al-Nihya fī ḡharīb al-hadīth* (Cairo 1322, also 1963-65), gained especially wide currency from the fact that it was incorporated in the *Lisān al-'Arab*. He wrote on particular kinds of names in the *Kitāb al-Banīn wa-'l-banāt wa-'l-ābā' wa-'l-ummahāt wa-'l-adhwā'*

می‌پذیرد. این، حاصل پژوهش مرحوم آقا بزرگ تهرانی است. اما کتابی که به تازگی زیر نام *الفتوح*، نوشته علامه ابو محمد احمد بن اعثم کوفی به چاپ رسیده است، چیز دیگری را نشان می‌دهد: این کتاب از سال ۱۳۸۸ ق (۱۹۶۸ ق) به شیوه‌ای علمی و انتقادی با کمک وزارت فرهنگ هند و زیر سرپرستی دکتر محمد عبدالسعید خان استاد زبان و ادبیات عربی دانشگاه عثمانی هندوستان در حیدرآباد دکن آغاز به چاپ گشته و در سال ۱۳۹۵ ق (۱۹۷۵ م) در هشت مجلد کامل به پایان رسیده است. هر جا در متن عربی افتادگی داشته است، آن را با آوردن غین عبارات ترجمه فارسی کامل کرده‌اند. این کتاب از روز درگذشت پیامبر اسلام (ص) و روی کار آمدن ابوبکر آغاز می‌شود و با پایان یافتن خلافت مستعین عباسی که خود را پس از سه سال و ۸ ماه و ۲۰ روز در سال ۲۵۱ ق خلع کرد، پایان می‌پذیرد. بخشی از این کتاب را احمد بن محمد مصطفی هروی به فارسی برگردانده است. وی می‌گوید در سال ۵۹۶ ق در مدرسه تالیف از کتاب *فتوح ابن اعثم* کوفی سخن به میان آمد و چون کتاب را آوردند و بخشی از آن را خواندند، آن را بسی دلنشین و استوار و زیبا یافتند و از این رو، *خواجه «قوام الدین حاتم الزمان»* (که دانسته نیست کیست) مرا فرمود تا آن را به پارسی برگردانم تا عجمی چون عربی دریابد، بلخی چون کرخی واقف شود، طرازی چون حجازی بدانند و رازی چون تازی از مضمون آن آگاه گردد. مترجم گمان برده است که نگارش *تاریخ اعثم کوفی* در سال ۲۰۴ ق انجام یافته است. بخشی که به فارسی برگردانده شده، شامل رویدادها از رحلت پیامبر (ص)، روی کار آمدن ابوبکر، خلافت عمر بن الخطاب، زمامداری عثمان بن عفان تا خلافت امیرالمؤمنین علی (ع)، جنگ‌های وی، روی کار آمدن امام حسن (ع)، صلح وی با معاویه، فرمانروایی معاویه، روی کار آمدن یزید، نبرد امام حسین (ع) با وی و شهادت او می‌گردد. آخرین رویداد گفت و گوی تند امام زین العابدین علی بن حسین (ع) با یزید در شام و اظهار پشیمانی یزید از کشته شدن سیدالشهداء (ع) و بازگشت خاندان امام به شهر مدینه است.

مترجم فارسی گرایش آشکاری به تشیع دارد. ترجمه فارسی در سال ۱۳۰۰ و ۱۳۰۵ ق در بمبئی و در سال ۱۳۳۸ ش به شیوه سنگی با قطع رحلی در تهران به چاپ رسیده است. تصحیح تازه‌ای از ترجمه فارسی کهن این اثر تحت عنوان *الفتوح* به کوشش غلامرضا مجد طباطبایی به طبع رسیده است (تهران، ۱۳۷۲ ش).

منابع: *الذریعة*، ۲۲۰/۳-۲۲۳؛ *تاریخ اعثم کوفی*، چاپ ۱۳۰۵ بمبئی؛ *کتاب الفتوح*، ابن اعثم، چاپ حیدر آباد دکن، ۱۳۸۸-۱۳۹۵ ق (۱۹۶۸-۱۹۷۵ م)؛ *نهرست کتابهای چاپی فارسی*، ۱۰۳/۱، ۴۰۴/۴-۴۰۴/۲؛ *الذریعة*، ۳۴۰/۲، ۲۲۰/۳.

محمد حسین روحانی

این کتاب درباره حقایق زندگی ائمه اطهار (ع) و دفاع از مواضع بروح ایشان است. کتاب اندکی پس از نگارش به سال ۱۳۴۲ ق در تبریز به چاپ رسیده است. این کتاب به فارسی و عربی برگردانده شده است. نویسنده پس از آوردن دیباچه‌ای درباره اهمیت دادن ویژه مسلمانان به دانش تاریخ در صدر اسلام (که به گفته وی آثار شگرف و گرانبهایی مانند *تاریخ دمشق* در پنجاه جلد و *تاریخ بغداد* در هشتاد جلد نوشته‌اند)، به شیوه‌ای نامرتب و نگارشی دسته‌بندی نشده، به تشریح وضع سیاسی اسلام در نخستین سده‌ها و پایمال شدن حق مسلم علی (ع) در خلافت و جنگ‌های جمل و صفین و نهروان و فرمانروائی بیدادگرانه امویان و عباسیان و پایمال شدن حق یکایک ائمه اطهار (ع) می‌پردازد و نشان می‌دهد که در یک مرحله دراز و دشوار تاریخی، حق آل محمد از ایشان گرفته شده است و مسلمانان از این راه آسیب‌های فراوان دیده‌اند. در حال کنونی وظیفه مسلمانان است که در تاریخ گذشته خود، از بنیاد بازنگری کنند و حقایق اصلی را از زرفای تاریخ بیرون بکشانند و همه راهها را برای اتحاد و یکپارچگی خود درنوردند تا از گرفتاریهای بنیادکن کنونی رهایی یابند. کتاب در سال ۱۳۴۰ ق نوشته شده و یک بار متن ترکی و ترجمه فارسی (به صورت متن و باورقی) بدون تاریخ به چاپ رسیده است. مترجم فارسی این کتاب، میرزا مهدی ادیب است که آن را در سال ۱۳۶۱ ق با پی گفتار آیت الله سید محمود طالقانی به چاپ رسانده است، چاپهای گوناگون دیگری در تبریز و تهران و مشهد به عمل آمده است. کتاب به هنگام ترجمه به فارسی، در ایران طنین بسیار گسترده افکند و نزدیک به ده بار چاپ شد.

منابع: *الذریعة*، ۲۱۳/۳؛ *تاریخ آل محمد*؛ *نهرست کتابهای چاپی فارسی*، ۱۰۱۵/۱، ۱۳۵۲.

تاریخ ابن اعثم، کتابی تاریخی به زبان عربی، نوشته مورخ معروف شیعی ابو محمد احمد (م ۳۱۴ ق) فرزند اعثم کوفی. یاقوت حموی از وی در *معجم الادباء* یاد کرده و گفته است او را دو کتاب درباره تاریخ است: *الفتوح* که تاریخ اسلام تا روزگار هارون الرشید (م ۱۹۳ ق) است؛ کتاب تاریخ که از روزگار مأمون (م ۲۱۸ ق) آغاز می‌شود و به روزگار مقتدر (مقتول ۳۲۰ ق) پایان می‌پذیرد. مرحوم آقا بزرگ تهرانی می‌گوید: کتاب نخست، *الفتوح* از *مآخذ بحار الانوار* علامه محمد باقر مجلسی (م ۱۱۱۰ ق) است که در پایان فصل اول در یاد کردن از منابع خویش، از آن مانند *تاریخ طبری* نام برده است. نویسندگان *دایرة المعارف اسلامی* درباره نام وی و نام کتابش دچار اشتباه شده‌اند. در حقیقت این هردو کتاب یکی است که محتوای آن از روز درگذشت پیامبر (ص) آغاز می‌شود و به کشته شدن مقتدر عباسی (در ۳۲۰ ق) پایان

10 AGUSTOS 1996

زمان هارون الرشید (د ۱۹۳ ق / ۸۰۹ م) است. به احتمال قوی حوادث پس از آن، یعنی از زمان مأمون (د ۲۱۸ ق / ۸۳۳ م) تا مقتدر بالله (د ۳۲۰ ق / ۹۳۲ م) که در فتوح چاب حیدرآباد آمده، باید همان ذیلی باشد که یاقوت از آن نام برده است. قسمتی از کتاب تاریخ ابن اعثم در ۵۹۶ ق / ۱۲۰۰ م به دستور یکی از بزرگان خوارزم و خراسان که نام وی مشخص نیست و با القاب قوام الدولة والدین، حاتم الزمان از وی یاد شده، به وسیله دو مترجم به فارسی ترجمه شده است (دبیر سیاقی، ۸۹۳ - ۸۹۴). نام مترجمان را رضی الدین سید الکتاب و مؤید الدین مائرنابادی گفته‌اند (استوری، 207-208). اما در منابع در این باره اختلاف است.

چگونگی ترجمه و نسخه‌های خطی آن در دو مقاله مبسوط در مجله راهنمای کتاب آمده است (دبیر سیاقی، روحانی، همانجاها).

مأخذ: ابن اعثم، احمد بن علی، فتوح، ترجمة احمد بن محمد ستوفی هروی، بی‌ش. ۱۳۰۰، ۱۳۰۵ ق: ابن حجر عسقلانی، احمد بن علی، لسان المیزان، حیدرآباد دکن، ۱۳۲۹ - ۱۳۳۱ ق: حاجی خلیفه، كشف الظنون، استانبول، ۱۹۴۱ م: دبیر سیاقی، محمد «ترجمة فارسی تاریخ اعثم و دو مترجم آن»، راهنمای کتاب، س ۹۹، ش ۱۱-۱۲، بهمن و اسفند ۱۳۵۵ ش: روحانی، محمدحسین، «تاریخ اعثم کوفی و ترجمه آن»، راهنمای کتاب، س ۱۹، ش ۴-۶، تیر - شهریور، ۱۳۵۵ ش: شوشتری، قاضی نورالله، مجالس المؤمنین، تهران، ۱۳۷۵ ق: غفاری، احمد بن محمد، تاریخ نگارستان، به کوشش مرتضی مدرس گلپای، تهران، ۱۳۲۰ ش: یاقوت، ادب: نیز:

GAL, S; GAS; Storey, C. A., *Persian Literature, A Bio-bibliographical Survey*, London, 1935.
 علی رفیعی

ابن اعرابی، ابوسعید احمد بن محمد بن زیاد بن بشر بن درهم اموی بصری، ملقب به شیخ الاسلام و شیخ الحرم (ح ۲۴۶ - ۳۴۰ یا ۳۴۱ ق / ۸۶۰ - ۹۵۱ یا ۹۵۲ م)، فقیه، محدث، حافظ، عارف و از مشایخ صوفیه، وی اهل بصره بود و در مکه اقامت داشت (سلمی، ۴۴۳). ابن اعرابی ابتدا به دمشق سفر کرده و در آنجا حدیث شنیده است (ابن عساکر، ۵/۱۲) و پس از آن دیگر شهرها و مراکز علمی آن روزگار را دیده (ذهبی، سیر، ۴۰۸/۱۵) و از علما و بزرگان استفاده برده و استماع حدیث کرده است و از کسانی چون حسن بن محمد بن صباح زعفرانی (د ۲۶۰ ق / ۸۷۲ م) و سعدان بن نصر و محمد بن عبدالملک دقفی (همانجا) و ابوداؤد سجستانی (د ۲۷۵ ق / ۸۸۸ م) (همو، تذکرة الحفاظ، ۸۵۲/۳) و دیگران حدیث شنیده است و افرادی مانند محمد بن حسن بن خنّاب بغدادی (سلمی، ۴۴۴)، ابو محمد عبدالله بن یوسف اصفهانی (ذهبی، همانجا)، ابوالقاسم طبرانی، دارقطنی (ابن حجر، ۳۰۸/۱)، ابو عبدالله محمد بن احمد بن یحیی بن مفرج قرطبی و تنی چند از علمای اندلس و جز آنان در مکه از وی حدیث شنیده‌اند (مقرئ، ۱۲۲/۲، ۱۵۲، ۲۱۸، ۲۲۰، ۲۳۷، ۲۴۰، ۲۶۰). ابن اعرابی سرانجام به مکه رفته و مجاور حرم شده و در آنجا موزه درس و ذکر حدیث تشکیل داده است (سلمی، ۴۴۳). مقام علمی و عرفانی وی مورد ستایش عالمان پس از او قرار گرفته است. خواجه عبدالله

ابن اثیر، الکامل، ابن حزم، علی بن احمد جمهرة انساب العرب، بیروت، ۱۴۰۳ ق / ۱۹۸۳ م: ابن خلکان، وفيات: ابن دُرید، محمد بن حسن، الاستیطاق، به کوشش عبدالسلام محمد هارون، قاهره، ۱۳۷۸ ق / ۱۹۵۸ م: ابن سعد، محمد، الطبقات الکبیر، به کوشش ادوارد زاخانو، لیدن، ۱۳۲۱ ق / ۱۹۰۳ م: ابن شجرى، علی بن محمد، الحماصة، حیدرآباد دکن، ۱۳۴۵ ق / ۱۹۲۶ م: ابن عدریه، احمد بن محمد، القصد الفرید، بیروت، ۱۴۰۲ ق / ۱۹۸۲ م: ابن قتیبه، عبدالله بن مسلم، عیون الاخبار، بیروت، ۱۳۴۳ ق / ۱۹۲۵ م: ابونتام، حیب بن اوس، الوحیبات، به کوشش عبدالعزیز مینی راجکونی، قاهره، ۱۹۷۰ م: ابوالفرج اصفهانی، الاغانی، بیروت، ۱۹۷۰ م: احمد مختارالدین، حاشیه بر الحماصة البصریة (نکه بصری در همین مأخذ): بصری، صلاح الدین بن ابی الفرج، الحماصة البصریة، به کوشش مختارالدین احمد، حیدرآباد دکن، ۱۳۸۳ ق / ۱۹۶۴ م: بکری، یوعبیده، سبط اللألی، به کوشش عبدالعزیز مینی، علیگره، ۱۳۵۲ ق / ۱۹۳۶ م: جاحظ، عمرو بن بحر، البیان والتبیین، به کوشش حسن سندوی، قاهره، ۱۳۵۷ ق / ۱۹۳۲ م: همو، الحیوان، به کوشش عبدالسلام هارون، بیروت، ۱۳۸۸ ق / ۱۹۶۹ م: رسائل اخوان الصفا، بیروت، دار صادر: سبویه، عمرو بن عثمان، الکتاب، به کوشش عبدالسلام هارون، بیروت، ۱۴۰۳ ق / ۱۹۸۳ م: طبری، تاریخ، به کوشش محمد ابوالفضل ابراهیم، بیروت، ۱۹۶۸-۱۹۶۰ م، مبرد، محمد بن یزید، الکامل، بیروت، مکتبة المعارف: مرزبان، محمد بن عمران، معجم الشعراء، به کوشش عبدالستار احمد فراج، قاهره، ۱۳۷۹ ق / ۱۹۶۰ م: نصر بن مزاحم، رتعة صنفین، به کوشش عبدالسلام هارون، قاهره، ۱۳۶۵ ق / ۱۹۴۶ م.

ابن اَعْتَمِ کوفی، ابومحمد احمد بن علی معروف به ابن اعثم کوفی (د ۳۱۴ ق / ۹۲۶ م)، محدث، شاعر و مورخ شیعی، از زادگاه و تاریخ تولد و زندگانی وی آگاهی دقیقی در دست نیست. در نام و نسب وی نیز اختلاف کرده‌اند: یاقوت (۲/۲۳۰) نام وی را احمد و برخی محمد آورده‌اند (ابن اعثم، ۲: GAL, S, I/220; GAS, I/329). همچنین لفظ اعثم را که لقب پدر او بوده است، گاهی درباره خود ابن اعثم به کار برده‌اند. یاقوت او را مورخی شیعی دانسته که نزد اصحاب حدیث ضعیف شمرده شده و تصریح کرده که خود، کتاب ابن اعثم را دیده است، اما شوشتری او را شافعی مذهب و از ثقات متقدمین دانسته است (۲۷۸/۱). ابن اعثم شعر نیز می‌سرود و یاقوت ابیاتی از اشعار او را که برای ابوالحسین بن سلامی بیهقی انشاء کرده آورده است (۲۳۰/۲ - ۲۳۱). ابن حجر شعر او را متوسط شمرده است (۱۳۸/۱).
 آثار: آثار ابن اعثم که ذکر آنها در کتب تاریخی آمده عبارتند از:
 ۱. کتاب الفتوح در تاریخ، ابن کتاب به نامهای تاریخ فتوح (غفاری، ۴) و فتوحات الشام (حاجی خلیفه، ۱۲۳۷/۲) نیز معرفی شده است. این کتاب یکی از اسناد مهم تاریخی صدر اسلام است که در آن، مؤلف از مورخان و محدثان بنامی مانند مدائنی، واقدی، زهری، ابومخنف، ابن کلبی و چند راوی دیگر به عنوان منابع خود نام برده است. کتاب الفتوح از آن روی که مطالب مهمی درباره حوادث عراق، فتح خراسان، ارمنستان، آذربایجان و همچنین جنگهای اعراب و خزرها و روابط بیزانس و اعراب دارد از اهمیت و اعتبار بسیاری برخوردار است (روحانی، ۴۵۲).

۲. کتاب تاریخ، این کتاب به گفته یاقوت (۲۳۱/۲) به احتمال قریب به یقین ذیلی بر کتاب اول وی یعنی فتوح است. چون به تصریح ابن حجر (۱۳۸/۱) کتاب فتوح وی شامل حوادث سقیفة بنی ساعده تا

محمد عيسى صالحية ، المعجم الشامل للتراث العربى
المطبوع ، الجزء الاول ، ص. ٤٦ ، ١٩٩٢ القاهرة .

-İbn A'sem

* ابن أعثم الكوفى (أحمد بن محمد بن أعثم ، أبو محمد) ت ٣١٤هـ / ٩٢٦م .

- الفتوح .

○ تحقيق ، محمد عبدالمعید خان ، الدکن ، حیدرآباد : دائرة المعارف العثمانية ،
مطبعة مجلس دائرة المعارف العثمانية ١٣٨٨هـ / ١٩٦٨م .

- ج ١ ، ٣٥٥ ص ، ف ، ٦ ص (الموضوعات) .
ج ٢ ، ١٣٨٩هـ / ١٩٦٩م ، ٥٠٥ ص ، ف ، ٩ ص (الموضوعات) .
ج ٣ ، ١٣٩٠هـ / ١٩٧٠م ، ٣٢٨ ص ، ف ، ٢ ص (الموضوعات) .
ج ٤ ، ١٣٩١هـ / ١٩٧١م ، ٣٧١ ص ، ف ، ٣ ص (الموضوعات) .
ج ٥ ، ١٣٩٢هـ / ١٩٧٢م ، ٣٢٠ ص ، ف ، ٣ ص (الموضوعات) .
ج ٦ ، ١٣٩٢هـ / ١٩٧٢م ، ٣٢٩ ص ، ف ، ٦ ص (الموضوعات) .
ج ٧ ، ١٣٩٤هـ / ١٩٧٤م ، ٣٢٩ ص ، ف ، ٥ ص (الموضوعات) .
ج ٨ ، ١٣٩٥هـ / ١٩٧٥م ، ٣٦٢ ص ، ف ، ٦ ص (الموضوعات) .

ذخائر التراث العربية الإسلامية, مج. الأول, ١٩٨١/١٤٠١.

ISAM 95809.

45

[y.y : y.y], ص.

Ibn As'ad al-Kurfi

ابن أعمش

• أبو محمد أحمد بن أعمش الكوفي (٣١٤ هـ)

• كتاب الفتوح

• حيدر آباد الدكن ، دائرة المعارف المشمانية ، ١٩٦٨ - ١٩٧٥ م ٨ ج

2 AGUSTOS 2008

MADE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

ابن اعثم کوفی، احمد بن محمد
(-۳۱۴ق) *ibn A'sem al-Kufi*

۵۵۱۱-الفتوح، ترجمه محمد بن احمد مستوفی

هروی؛ باتصحیح غلامرضا طباطبائی مجد، تهران:
انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۲ /

۵۰۰۰ نسخه، پنجاه و پنج+ ۱۰۸۶ص، فارسی، وزیری
(گالینگور)، منابع: چهل و نه - پنجاه، سند سی و سه -
چهل و شش، فهرس: اعلام، اماکن، کتب، شهرها.

مقدمه: [زندگی نامه مؤلف و مترجم، معرفی کتاب]،
غلامرضا طباطبائی مجد، ص یازده - پنجاه.

کد پارسا: B۸۸۹۹۴

عنوان متن ترجمه شده:

الفتوح

خلفای راشدین؛ حوادث صدر اسلام

ابن اعثم کوفی، احمد بن محمد
(-۳۱۴ق)

۵۵۱۲-الفتوح، ۸جلد/ جلد اول - هشتم،

بیروت: دارالندوة الجديدة، چاپ اول، ۱۹۶۸م، عربی،
وزیری (گالینگور).

محل نگهداری: کتابخانه تخصصی تاریخ قم

کد پارسا: B۸۸۹۹۵

عنوان به لاتین:

Kitāb al-Futūḥ

آثار پیرامون این اثر، شماره‌های: ۳۰۹، ۳۱۰،

۵۵۱۱، ۵۳۲

ویژگی مجلدات

جلد ۱: ۳۴۹ص

جلد ۲: ۴۹۶ص

جلد ۳: ۳۲۷ص

جلد ۴: ۲۶۷ص

جلد ۵: ۳۱۶ص

جلد ۶: ۳۲۳ص

جلد ۷: ۳۲۴ص

جلد ۸: ۳۵۵ص

خلفای راشدین؛ حوادث صدر اسلام

MAHRE ZAVTRA ANDITAN
SONRA GREN DOKIMAN

10 TEM 2008

علي رضا قره بلوط , معجم المخطوطات الموجودة في مكتبات
استانبول و أناطولي, الجزء الأول, [y.y.,t.y.] , ISAM 141806

س. 149

Ibn Abi Sa'ad al-Kufi
0483 - أحمد بن علي بن أعثم وقيل أحمد بن محمد
بن أعثم أبو محمد الكوفي الأخباري المؤرخ المعروف
بابن أعثم المتوفى بعد سنة 932/320
(أنظر : كشف الظنون 1239 ؛ الزركلي 96/1 ؛
الذريعة 26-27/14 ؛ أعيان الشيعة 481/2)
1 - فتوح أعثم = كتاب الفتوح - في التاريخ
أحمد ثالث رقم 1/2956 ورقة 267 ، 873 هـ رقم
2/2956 ورقة 278 ؛ نشر في حيدرآباد 1388-
1395 غلى ثمانية أجزاء وفي بيروت 1406 ، 1412 ؛

مكتبة
المخطوطات
و
الدراسات
الاسلامية
ب
الجامعة
الاسلامية
ب
الكويت